

Український імморалізм в етиці і політиці. Проблеми формування професійної етики політолога

А. Б. Рагімова, Національний авіаційний університет

У статті розглядається та аналізується одна з найважливіших і найбільш дискусійних тем сучасної політичної теорії – проблема професійної етики політиків та політологів. Автор вибудовує ряд дослідницьких ліній: моральні й політичні аспекти професійної етики політолога, політичні моральні якості та чеснота справедливості, співвідношення прагматичних і моральних сторін політичної діяльності, взаємозв'язок професійної етики та особистої моральності політика. У дослідженні підкреслюється, що політика й мораль, їхнє співвідношення і взаємовплив – надзвичайно важлива проблема політичної філософії, політології та політичного життя суспільства. Саме тому розуміння суті проблеми, можливостей, що таяться в ній, і суперечностей є однією з обов'язкових умов формування сучасної політичної та моральної культури суспільства, яке прагне здійснити перехід до демократичного, цивілізованого, гуманістичного, соціально-ефективного режиму свого життя. У статті підкреслюється, що імморалізм у політиці призводить до деструкції влади і домінування агресивних настроїв у суспільстві. Дослідник акцентує увагу на тому, що відповідна підготовка майбутніх політологів повинна щільно вкладатися в русло професійної етики, що сприятиме органічному поєднанню в особистості майбутнього фахівця професіоналізму та моральних цінностей. У статті зазначається, що досягти цього можливо лише шляхом упровадження політичної етики в структуру вузівської політологічної освіти майбутніх політологів та здійснення відповідних розробок у теоретичній і практичній частинах навчального процесу.

Ключові слова: імморалізм; кодекс; політика; політолог; професійна етика; освіта; еліта

Ukrainian immorality in ethics and politics. Problems of formation of professional ethics of a political scientist

A. B. Ragimova, National Aviation University

One of the most important and debatable topics of the modern political theory has been analyzed and examined in the article. It is the problem of professional ethics of politicians and political scientists. Ethics is known as the branch of philosophy that involves the systematization, definition and recommendation of concepts of right and wrong behavior. Politics as a term is applied generally to the art of science and running governmental or state affairs, including behavior within civil governments. It deals extensively with the theory and practice of politics and the analysis of political systems and political behavior. It consists of “social relations involving authority of power” and the methods of tactics used to formulate and apply policy. In democracy there’s always the conflict between the slow rate and social pay off. True leadership is the ability to reconcile both and to promote long-term public positive effect. That’s why much attention in the article is paid to the moral code of ethics of politicians and political scientists. The ways of ethics management in public service and university education have been studied in the article. Some suggestions on how to solve this issue have been given by the author. Such research lines as the moral and political aspects of professional ethics of political scientist, political moral qualities and virtue of justice, the correlation of pragmatic and moral aspects of political activity, the relationship of professional ethics and personal morality of politician have been used by the author while studying the problem. It has been proved in the article that ethics is an integral part of social life and politics and it’s important from the moral viewpoint.

Keywords: immorality; code; politics; political scientist; professional ethics; education; elite

Украинский имморализм в этике и политике. Проблемы формирования профессиональной этики политолога

А. Б. Рагімова, Национальный авиационный университет

В статье рассматривается и анализируется одна из важнейших и наиболее дискуссионных тем современной политической теории – проблема профессиональной этики политиков и политологов. Автор выстраивает ряд исследовательских линий: нравственные и политические аспекты профессиональной этики политолога, политические моральные качества и добродетель справедливости, соотношение прагматических и нравственных сторон политической деятельности, взаимосвязь профессиональной этики и личной нравственности политика. В исследовании подчеркивается, что политика и мораль, их соотношение и взаимовлияние – чрезвычайно важная проблема политической философии, политологии и политической жизни общества. Именно поэтому понимание сути проблемы, возможностей, таящихся в ней, и противоречий является одним из обязательных условий формирования современной политической и нравственной культуры общества, которое стремится осуществить переход к демократическому, цивилизованному, гуманистическому, социально-эффективному режиму своей жизни. В статье подчеркивается, что имморализм в политике приводит к деструкции власти и доминированию агрессивных

настроений в обществе. Исследователь акцентирует внимание на том, что соответствующая подготовка будущих политологов должна укладываться в русло профессиональной этики, способствовать органическому сочетанию в личности будущего специалиста профессионализма и моральных ценностей. В статье отмечается, что достичь этого можно лишь путем внедрения политической этики в структуру вузовского политологического образования будущих политологов и осуществления соответствующих разработок в теоретической и практической частях учебного процесса.

Ключевые слова: имморализм; кодекс; политика; политолог; профессиональная этика; образование; элита

Постановка проблеми.

Вища освіта передбачає вивчення студентами певних аспектів політології, які є не тільки необхідною теоретичною базою для подальшого розвитку політичних досліджень, а й надають можливість для подальшого впровадження наукових розробок у політичний простір.

Упровадження політичної етики в структуру вузівської політологічної освіти обумовлено не тільки процесами диференціації сучасної політичної науки, а й особливостями політичного життя та проблемами професійної етики політиків у контексті трансформаційних зрушень, які на даному етапі проходить Україна.

За досить довгий час існування політики неодноразово з'ясувалося, що підвищений інтерес до етичних проблем припадає саме на час трансформаційних змін. Причини такої уваги вбачалися у все більш виражених проявах розпаду суспільної моралі та традиційних систем цінностей, які практично на всіх етапах розвитку суспільства мали ознаки имморалізму – заперечення обов'язковості принципів і приписів моралі та етики.

Осмилення цього явища продовжується й сьогодні, адже имморалізм серед етичних проблем є одним із найменш досліджених, а його ескалація відбувається в періоди кардинальних змін принципів ціннісних регламентів, коли під впливом різноманітних факторів руйнуються встановлені вікові моральні традиції. Саме такий період зараз проходить наша країна, тому комплексне дослідження цього явища набуває неабиякого значення, продовжуючи залишатися ще й досі недоопрацьованим.

Враховуючи, що підготовка фахівців із політології вимагає певних професійних якостей, які об'єднують знання та навички, формування професійної етики в політиці і політології набуває особливої актуальності та вимагає концептуальної розробки й упровадження.

Аналіз досліджень та виділення не вирішених раніше проблем.

Враховуючи, що політична етика серед галузей наукових знань з'явилася порівняно нещодавно, необхідність визначення її предметного окреслення не тільки не зменшується, а навпаки, зростає, адже серед науковців поки що відсутня єдність щодо даного питання.

Як відомо, політика з часів її виникнення була перевагою та заняттям панівних класів і еліт, що мали виключний доступ до політичної діяльності. При цьому етичні норми виступали в якості політичної педагогіки. Свого часу ще Арістотель

вдзначав: «Оскільки ... будь-яка держава являє собою певний вид спілкування, всяке ж спілкування організовується заради якогось блага... то, очевидно, що будь-яке спілкування прагне до того чи іншого блага, причому більше за інших, до вищого з усіх благ, прагне те спілкування, яке є найбільш важливим з усіх і обіймає собою усі інші спілкування. Це спілкування і називається державою, або спілкуванням політичним» [1, с. 377].

Концепти з політичної етики в якості наукового знання почали формуватися на початку ХХ століття в Німеччині. Зокрема, М. Вебер сформулював «етику вірувань» та «етику відповідальності», М. Шелер вивів такі поняття, як «етика переконань» та «етика успіху». Такі підходи сприяли тому, що через кілька десятиліть широкого розповсюдження набуває термін «політична етика», формуючись в окрему наукову галузь із відповідною навчальною дисципліною. Змістовний вклад у її формування внесли М. Бердяєв, Ж.-П. Сартр, М. Мерло-Понті, Ю. Хабермас, Т. Адорно, М. Фуко, К.-О. Аппель, Х. Арндт та ін.

Вагомий концепт для дослідження політичної етики містять праці Е. Л. Дубко, який наголошує, що політична етика – відповідь на культурний шок, розпад ціннісних орієнтацій, на глибоку кризу внутрішньої та зовнішньої політики держав. «Пані політиці» доводиться нести відповідальність перед мораллю та рахуватися із суспільною думкою зовсім не тому, що люди стають більш моральними, а тому що політика все більш отожднюється із найманою працею, а ангажований персонал повинен звітувати перед наймачами [6, с. 3-5].

Вельми цікавими в цьому сенсі є розробки К. С. Гаджиева, на думку якого, політична етика – це сукупність моральних цінностей і норм, що мають стосунок до світу політичного, до її інститутів, відносин, політичного світогляду і поведінки членів того чи іншого суспільства [4, с. 35].

Заслуговує на увагу також концепт, запропонований В. І. Бакштановським та Ю. В. Согомоновим. На їхню думку, від влади необхідно вимагати відповідальності, самообмеження, «толерантності по відношенню до інакомислення, чутливості до інтересів союзників та меншин, партнерської вірності зобов'язанням, чесності. Така етика передбачає відмову від конфронтаційної політичної поведінки всюди, де це тільки можливо, від правил політичного радикалізму, надаючи перевагу компромісам, перемовинам, діалогу, співпраці, досягненню балансу інтересів суперників» [2, с. 131].

Потенціал для дослідження мають розробки з політичної етики В. Гурова, А. Єрмоленко, Б.

Капустіна, В. Малахова, М. Поповича, А. Прокоф'єва, С. Рябова, Я. Яскевича та ін.

У найширшому сенсі уособлення поняття «політична етика» можна знайти у працях Б. Сутора. За його визначенням, політична етика – це «методичне дослідження проблем взаємин моралі і політики, філософське осмислення принципів і норм політичної діяльності, прояснення етичної структури конкретних політичних проблем і ситуацій, моральних підстав, позитивних цілей політичних дій» [11, с. 62].

Разом із тим, хоча політична етика і є предметом навчальної дисципліни, деякі аспекти, такі, зокрема, як взаємозв'язок професійної етики та особистої моральності політика вимагають більш детального дослідження.

Метою дослідження є окреслення проблематики та обґрунтування необхідності внесення відповідних коректив у теоретичну і практичну частину навчального процесу стосовно професійної етики майбутніх політологів, аналіз моральних і політичних аспектів професійної етики політолога, дослідження взаємозв'язку політичних моральних якостей та чеснот справедливості, співвідношення прагматичних і моральних сторін політичної діяльності й визначення взаємозв'язку професійної етики та особистої моральності політика.

Виклад основного матеріалу.

Після «Революції гідності» нинішня політична ситуація в Україні суспільством сприймається неоднозначно. Тому не дивно, що подальший розвиток демократії, плюралізму та громадського інтересу до політичних процесів, що відбуваються, сприяли зростанню неабиякого соціального запиту на фахових політологів. Серед них слід особливо виділити академіків І. Кураса (1939-2005), Ю. Левенця (1961-2013), професора В. Панібудьласка (1929-2011) та ін. До цієї плеяди слід додати В. Фесенка, К. Бондаренка, В. Карасьова, М. Погребінського, Є. Магду та інших «лідерів думки», які вже встигли заявити про себе як професіонали.

На прикладах їхньої діяльності ми усвідомили, що справжній політолог-професіонал «йде в ногу» з поточною ситуацією, а в оцінках подій ґрунтується виключно на принципах логіки та ерудиції. На відміну від них, деякі політологи та експерти, як вітчизняні, так і закордонні, намагаються трактувати політичні процеси в Україні досить суперечливо, інші – своїми «передбаченнями» про неминучість трагічного результату відверто залякують населення, ігноруючи тим самим основну суспільну функцію політології – прогностичну. Саме завдяки коментарям політологів громадяни мають можливість набагато чіткіше уявляти суть процесів, що відбуваються, зменшуючи тим самим соціальну напруженість в країні. Таким чином, робота політологів сприяє підвищенню політичної грамотності як широких кіл населення, так і правлячої еліти, тому що сфера їхньої відповідальності визначається не тільки функціональними обов'язками, а й мораллю і правом.

Українська політологія – як наука, так і навчальна дисципліна – розпочали процес власного становлення на початку 90-х років ХХ століття. Предметом її дослідження стали сутність, форми, закономірності політичного життя українського суспільства, політики й політична система України в їхньому історичному розвитку. На відміну від політології Заходу, яка, як і західна культура, будувалася на необхідності компромісу та взаємного обліку цінностей, вітчизняна політологія має власні особливості, які обов'язково необхідно враховувати і які полягають в наступному. По-перше, особливість української політології ґрунтується на самобутності, адже протягом усієї історії вітчизняна політична думка розвивалася на підставі національних та специфічних традицій. По-друге, протягом тривалого часу українська політична наука розвивалася в єдиному руслі з угорським, польським, чехословацьким, російським і радянським правознавством та державознавством, оскільки значні території нинішньої України тривалий час перебували в складі різноманітних імперій і держав, що не могло не вплинути на формування поглядів та концепцій переважної більшості українських діячів. По-третє, слід враховувати, що Україна фактично не мала власної державності, практики самоврядування та досвіду державного будівництва. Поставала необхідність якнайшвидшого вироблення відповідного алгоритму, сформованого за демократичними принципами. Так закладалися основи сучасної української політичної науки.

Сьогодні основні завдання української політології полягають у наступному:

- 1) розробці теоретико-методологічних основ української політології;
- 2) фундаментальному теоретичному обґрунтуванні сутності та шляхів побудови суверенної, демократичної, правової держави;
- 3) теоретичному обґрунтуванні національної демократичної доктрини;
- 4) дослідженні динаміки трансформаційних процесів і модернізації суспільства;
- 5) створенні об'єктивних політичних портретів українських князів, гетьманів, політичних діячів нової та новітньої доби;
- 6) формуванні субдисциплін: етнополітології, порівняльної політології, політичної конфліктології, політичної історії, партології та ін.;
- 7) виділенні, наповненні змістом та практичною апробацією основних сегментів прикладної політології.

Сполучною ланкою усіх цих завдань повинна стати політична етика. Що логічно виходить із відповідних концепцій, представлених у вітчизняній та зарубіжній літературі.

Знайомство з деякими основними документами республік ближнього зарубіжжя, зокрема Вірменії та Казахстану, що регламентують діяльність і професійну етику фахівців у галузі політичної науки, дозволяє виділити певні етичні принципи, які можуть бути запропоновані професійному

співтовариству українських політологів для обміну думками. В основу цих документів покладені принципи компетентності, чесності, академічної свободи та незалежності, прозорості, відкритості, професійної відповідальності та толерантності. Слід зазначити, що в Республіці Казахстан при розробці проекту Кодексу професійної етики політологів були враховані досвід політологічних асоціацій США, Росії, Великобританії, Німеччини, Канади і Франції.

В свою чергу, як вже зазначалося, політологічна реальність в Україні щільно пов'язана з її минулим. Тому етичній складовій минулих поколінь варто було б виділяти значно більшу увагу. Наші пращури мали суворі, але досить ефективні норми поведінки: «побут» визначав як поводитися «у хатах і палатах», «у будень і свято». Такі поради на всі випадки життя, регламентовані правилами домострою, сприймалися як моральні норми, як істина або «правда», що визнавалася усіма верствами суспільства як абсолютна справедливість, яка не підлягає сумніву.

Індивід не мислив себе поза колективом і був щільно «вплетений» у мережу взаємодій, за яких сталість потреб визначала сталість повинностей. При цьому бідність, поневіряння та праця компенсувалися почуттям обов'язку. В міру поступового розвінчання вищих сил людина приймала на себе етичні зобов'язання, відповідно з'явилася автономна етика. При цьому часта зміна сенсів моралі, релігії, ідеологій призвели не стільки до емансипації, скільки до кризи легітимації, адже пошук сенсу життя зводився до повинності. Людина завжди комусь або чомусь повинна служити. Сьогодні ми начебто бажаємо, але, здається, вже не можемо жити з іншими ув'язненнями. Ми не маємо бажання ідентифікувати себе з державою, але все ж таки змушені до цього.

Сьогодні держава, а разом із нею державні інститути, зокрема інститути сім'ї та освіти, переживають кризу. Інфляція традиційних ідеалів, корупція в різноманітних сферах життя стали вагомою причиною мінімізації етики. Однак, незважаючи на це, людина, обираючи професію або індивідуальний спосіб життя, крім «естетики існування» все ж повинна опанувати набір універсальних правил, що дозволять їй уживатися з представниками інших національностей, віросповідань і естетичних уподобань.

Також хотілося б привернути увагу на підбір кандидатів у майбутні політологи. Найчастіше буває так, що абітурієнт спочатку обирає вуз, а потім майбутню спеціальність, а в результаті виходить щось на кшталт лотереї зі щасливим випадком. Між тим, вищий навчальний заклад точно знає, який студент йому потрібен, бо в найближчому майбутньому політолога роботом навряд чи заміниш. Політолог – це фахівець, який не тільки вивчає політику як особливу сферу життя людей, пов'язану з владними відносинами, а й аналізує події політичного життя. Якщо перераховувати

тільки основні види його діяльності, їх можна налічити з десятків, а то й більше, тому професія політолога вимагає особливих особистих якостей. Наприклад, розвиненого логічного та аналітичного мислення, інтуїції і креативності. Таким чином, відповідна підготовка кадрів повинна укладатися в русло професійної етики й політичного життя, адже в сучасному світі жодна країна не може успішно розвиватися без політичної еліти – соціальної групи, яка володіє певним рівнем політичного впливу. Політологи повинні стати основним джерелом керівних кадрів для інститутів влади чи спільноти.

Необхідно зауважити, що хоча в Україні немає національної кризи в повному розумінні цього терміну, однак необхідність політичних змін, нового імпульсу у розвитку країни безсумнівна. На даному етапі ми спостерігаємо за спробами реалізації відразу декількох сценаріїв: консервації нинішнього політичного режиму, збереження домінуючого положення правлячої еліти; інституційної трансформації режиму за збереження влади правлячої еліти; спробами зміни чинної еліти контрелітою. Така ситуація стала можливою передусім через низьку якість політичної еліти. На думку фахівців, на даному етапі в Україні політична еліта – «масовидна, опортуністична, цинічна верхівка, що нічим не відрізняється від загальної маси населення, яка, до того ж, не відповідає повною мірою критеріям, притаманним елітам». [12, с. 2].

Харизматичність, моральність, професіоналізм, які базуються на високому інтелектуальному потенціалі та зміцненні патріотизмом – ось якості, які сьогодні вкрай необхідні політичній еліті для розвитку українського суспільства. Цьому мають сприяти підвищення якості та ефективності роботи політичної еліти, вдосконалення системи відбору лідерів та суворе дотримання законності і демократичних процедур. Професійна етика політика, відображаючи її сутність та специфіку, конкретизує загальні вимоги етичної системи суспільства для певного виду професійної діяльності. Вона містить не тільки приписи належної поведінки, а й вимоги до якостей особистості, які необхідні для нормативно-схваленої поведінки.

Важливість етичності професійної поведінки, моральність особистості і дій фахівця усвідомлювалися навіть у стародавні часи [див. 1], хоча цілісних і розвинених професійних етичних систем у той період ще не існувало. Історично сформовані тенденції розвитку професійної етики свідчать про зростання потреби в етичній регламентації професійної поведінки і дій в усіх найважливіших сферах життєдіяльності людини, зростання вимог як соціуму, так і будь-якої професійної групи до особистісно-морального вигляду фахівця. Таким чином, органічне поєднання в особистості фахівця професіоналізму та моральних цінностей – одна з найактуальніших проблем підготовки кадрів політологів.

Ознайомившись із деякими документами, що регламентують діяльність фахівців із різних сфер суспільства, наприклад, адвокатів, лікарів, журналістів, викладачів, юристів, слід виділити загальні етичні принципи, які варто було б врахувати у галузі політичної науки:

- в рамках своєї діяльності політолог повинен виходити з принципів наукової об'єктивності, професійної компетентності, дотримуватися високих професійних стандартів і наукової чесності, за жодних обставин не допускаючи навмисного спотворення фактів;

- виступаючи від імені політичної науки, не здійснювати дій, які могли б дискредитувати політологію як наукову дисципліну та завдати удару по репутації усього політологічного співтовариства України;

- не допускати превалювання ідеологічних чи особистих уподобань, які можуть перешкоджати встановленню наукової істини під час проведення теоретичних і прикладних досліджень;

- аргументовано та послідовно відстоювати свої наукові погляди, незважаючи на кон'юнктуру й авторитети;

- активно проявляти професійну солідарність щодо захисту колег, їхньої наукової діяльності та результатів цієї діяльності від будь-яких посягань і тиску ззовні;

- вносити вагомий внесок у становлення плюралістичного інтелектуального поля як генератора ідей, необхідного для ефективного розвитку держави і суспільства;

- чітко усвідомлювати свою професійну та моральну відповідальність за результати наукових досліджень і підготовлених рекомендацій.

Слід зазначити, що мова, в даному випадку, йде не стільки про розробку, скільки про узагальнення принципів прикладної професійної етики, які входять до списку правил і порушення яких не обмежується моральним осудом, а контролюється правовими актами.

Разом із тим слід усвідомлювати, що той чи інший кодекс професійної етики не може бути панацеєю від імморалізму. А уявлення про те, що теорія, закладена в їхню основу, та побудована на ідеалістичних поглядах про те, що якщо люди будуть знати, що вважається неналежною поведінкою в їхній професійній діяльності, то вони не будуть так поводитися, буде поверховим. Недарма Ральф Чандлер (Ralph Chandler) відзначає неабияку схильність кодексів етики до «проповідництва», розпливчастості, піднесеності та банальності [3, с. 54].

Кодекси етики можна сприймати і як «дух демократії», і як «дух бюрократії», хоча найчастіше здається, що вони уособлюють саме другий варіант. Дух демократії передбачає низку переконань, згідно з якими керівника, який дотримується етичних норм, слід оцінювати за такими критеріями, як підтримка існуючого ладу і його цінностей, прояв громадянської позиції, служіння інтересам суспільства та сприяння соціальній справедливості.

Кодекси, засновані на цьому принципі, закликають його прихильників цінувати та слугувати суспільству, в той час як ціннісні установки бюрократичної етики передбачають, що державні чиновники – лише виконавці, наділені правовими повноваженнями, заснованими на принципі раціональності.

Минуло 26 років як в Україні, практично з перших місяців утворення суверенної незалежної держави, була створена Українська асоціація політологів (УАП), метою якої було та залишається багатопланове сприяння розвитку політичної науки й освіти в Україні: підготовка наукових кадрів, розробка рекомендацій щодо поліпшення соціально-політичної ситуації в державі, здійснення експертних оцінок нормативних актів і політичних рішень державних органів, а також підтримка зв'язків та обмін досвідом із політологічними центрами зарубіжних країн та міжнародних організацій. УАП встановила творчі зв'язки з багатьма відповідними іноземними організаціями та була представлена на XV Всесвітньому конгресі політичних наук, який відбувся в 1991р. в Аргентині.

Необхідно зауважити, що членство в організації є як колективним, так і індивідуальним. До складу її індивідуальних членів входять як політологи, так і філософи, правознавці, соціологи, історики, психологи, що займаються науковою та освітньою діяльністю, пов'язаною із політологічною наукою.

На правах колективних членів до складу УАП входять Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Інститут міжнародних відносин і політології НАН України, чимала кількість кафедр політології вищих навчальних закладів України і т. д. Вищим органом асоціації є загальні збори її членів, які обирають центральний виконавчий комітет, що займається організаційними питаннями. На місцях діють регіональні відділення Асоціації.

УАП спрямовує свою роботу на започаткування політологічних наукових установ, серед яких Українська Академія політичних наук, відповідні кафедри у вищих навчальних закладах, створення вчених рад щодо захисту докторських та кандидатських дисертацій із політології. Крім того, Асоціація займається виданням навчальної літератури з політології – підручників, навчальних посібників, словників, хрестоматій, регулярно проводить наукові та науково-практичні конференції з питань розвитку політичної науки й освіти в Україні. Теми різноманітні, починаючи з питань становлення демократичної, соціально-правової держави, впровадження політичного плюралізму і багатопартійності, нової виборчої системи, прийняття політико-правових рішень, політичної і державної влади, до проблем людського виміру політики, етнодержавознавства, історії української політичної думки і т. ін. [див. 9].

Таким чином, «ртутна плинність» української політики, нові політичні тенденції, неоднознач-

ні політичні прецеденти, особливо у Верховній Раді України, окреслюють певну проблематику та зобов'язують враховувати і вносити відповідні корективи в теоретичну й практичну частини навчального процесу, особливо в частині професійної етики майбутніх політологів.

Перш за все це стосується складної і неоднозначної ситуації стосовно певних політичних дій у рамках протистояння російській агресії, за якої авторитарна логіка війни і приватні інтереси окремих політичних сил вступають у протиріччя із демократичними інститутами й цінностями: за публічним моралізаторством політичні сили закривають очі на те, що відбувається і не контролюють зло, яке викривають. Тож, якщо запроваджувати небезпечні з точки зору моральних наслідків професії, до яких належать професії не тільки військового, а й вченого, необхідно затверджувати чіткі нормативні документи і посадові інструкції, що знижують небезпеку подібної професійної діяльності.

Наукового та практичного вирішення також вимагає неоднозначна ситуація, що склалася в суспільстві, за якої середньостатистична людина через корупцію, недоброякісну роботу та вимушену двоякість навчилася уживатися з чинною владою, обманюючи її, обманюючи себе, обманюючи інших, займаючи позицію, яку ще називають «комфортним станом при насильстві». Щоб позбутися цих негативних тенденцій, необхідна розробка принципів професійної етики, які ґрунтуються на правилах, порушення яких не обмежується лише моральним осудом, а й контролюється відповідними правовими актами. Це можливо зробити, додавши до спеціальності

280003 «Політична культура та ідеологія», за якою здійснюється захист дисертаційних робіт із політичних наук, професійну етику, сформулювавши її приблизно так: «Професійна етика політика та політолога, політична культура та ідеологія».

Висновки.

Аналізуючи проблеми професійної етики політологів, виявлено що їхня робота вимагає формування певних професійних якостей, а сфера їхньої відповідальності визначається не тільки функціональними обов'язками, а й мораллю та правом. Тому впровадження політичної етики в структуру вузівської політологічної освіти обумовлено не тільки процесами диференціації сучасної політичної науки, особливостями політичного життя країни, а й проблемами професійної етики політиків, що мають явні ознаки імморалізму – заперечення обов'язковості принципів і принципів моралі та етики.

З'ясовано, що відповідна підготовка майбутніх політологів повинна щільно укладатися в русло професійної етики, що сприятиме органічному поєднанню в особистості майбутнього фахівця професіоналізму та моральних цінностей. Встановлено, що досягти цього можливо лише шляхом впровадження політичної етики в структуру вузівської політологічної освіти майбутніх політологів та здійснення відповідних розробок у теоретичну й практичну частини навчального процесу.

Таким чином, необхідна подальша теоретична та дослідницька розробка принципів професійної етики, що ґрунтуються на правилах, порушення яких не обмежується лише моральним осудом, а й контролюється відповідними правовими актами.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Аристотель. Политика / Аристотель. Сочинения // М.: «Мысль», 1983. Т. 4. – 644 с.
2. Бакштановский В. И. Прикладная этика: опыт университетского словаря / В. И. Бакштановский, Ю. В. Соколов // Тюмень, 2001. – 132 с.
3. Ватман Д. П. Адвокатская этика / Д. П. Ватман. – М.: Юрид. лит., 1977. – 96 с.
4. Гаджиев К. С. Этика и политика / К. С. Гаджиев // МЭ и МО. – 1992. – № 3. – С. 18-23.
5. Гудков Л. Имморализм посттоталитарного общества в России / Л. Гудков // Полит.Ру. Режим доступа: <http://polit.ru/article/2016/07/24/immoralism/>
6. Дубко Е. Л. Политическая этика: учебник для вузов / Е. Л. Дубко. – Москва: Академический проект Триста, 2005. – 720 с.
7. Иваненко К. С. Профессиональная этика политолога: некоторые теоретические аспекты / К. С. Иваненко // Культура народов Причерноморья, 1999. – № 7. – С. 177. – Режим доступа: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/94207/34-Ivanenko.pdf?sequence=1>
8. Капто А. С. Профессиональная этика / А. С. Капто. – Москва, Ростов на Дону: Изд-во СКАГС, 2006. – 798 с.
9. Політологія в Україні: стан та перспективи розвитку: Збірн. наук. доповідей і статей. – Київ, 2000. – 276 с.
10. Рудич Ф. М. Чи багато влади потрібно владі? Україна в контексті трансформації політичних структур в країнах СНД і Балтії, Центральної та Східної Європи: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / Ф. М. Рудич. – Київ: Довіра, 1998. – 142 с.
11. Сутор Б. Политическая этика / Б. Сутор // Полис. – 1993. – № 1. – С. 11-17.
12. Степняк Р. В Москву за славой. Кива и украинские политологи на российском ТВ / Р. Степняк // РИА Новости Украина, 2017. – Режим доступа: <https://rian.com.ua/columnist/20170320/1022416314.html>
13. Сугоняк А. О., Халилова-Чуваева Ю. А. Современная украинская элита // Дон. нац. ун-т экономики и торговли. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Politologia/76999.doc.htm

REFERENCES

1. Aristotel (1983). Politika [Politics]. (Vols 1-4). Moscow: «Mysl» [in Russian].
2. Bakshtanovskiy, V.I. (2001). Prikladnaya etika: opyt universitetskogo slovarya [Applied Ethics: The University Dictionary Experience]. Tyumen [in Russian].
3. Vatman, D.P. (1977). Advokatskaya etika [Advocacy ethics]. Moscow: Yurid. lit. [in Russian].
4. Gadzhiyev, K.S. (1992). Etika i politika [Ethics and politics]. *ME i MO*, 3 [in Russian].
5. Gudkov, L. Immoralizm posttotalitarnogo obshchestva v Rossii [The immortality of post-totalitarian society in Russia]. Polit.Ru. Retrieved from: <http://polit.ru/article/2016/07/24/immoralizm/> [in Russian].
6. Dubko, E.L. (2005). Politicheskaya etika: uchebnik dlya vuzov [Political Ethics: A Textbook for Universities]. Moscow: Akademycheskiy proekt Trysta [in Russian].
7. Ivanenko, K.S. (1999). Professional'naya etika politologa: nekotoryye teoreticheskiye aspekty [Professional Ethics of a Political Scientist: Some Theoretical Aspects]. *Kul'tura narodov Prichernomor'ya – Culture of the peoples of the Black Sea*, 7. Retrieved from: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/94207/34-Ivanenko.pdf?sequence=1> [in Russian].
8. Kapto, A.S. (2006). Professional'naya etika [Professional ethics]. Moscow, Rostov on Don: Izd-vo SKAGS [in Russian].
9. Politolohiya v Ukrayini: stan ta perspektyvy rozvytku [Political science in Ukraine: the state and prospects of development]. Kyiv [in Ukrainian].
10. Rudych, F.M. (1998). Chy bahato vlady potribno vladi? Ukrayina v konteksti transformatsiyi politychnykh struktur v krayinakh SND i Baltiyi, Tsentral'noyi ta Skhidnoyi Yevropy: Navch. posibnyk dlya studentiv vyshch. navch. Zakladiv [Do many authorities need power? Ukraine in the Context of the Transformation of Political Structures in the CIS Countries and the Baltic, Central and Eastern Europe: Teaching. manual for students of higher. tutor Establishments]. Kyiv: Dovira [in Ukrainian].
11. Sutor, B. (1993). Politicheskaya etika [Political ethics]. *Polis*, 1 [in Russian].
12. Stepnyak, R. (2017). V Moskvu za slavoy. Kiva i ukrainskiye politologi na rossiyskom TV [Kiva and Ukrainian political scientists on Russian TV]. *RIA Novosti Ukraina*. Retrieved from: <https://rian.com.ua/columnist/20170320/1022416314.htm> [in Russian].
13. Sugonyak, A.O. & Khalilova-Chuvayeva, YU.A. Sovremennaya ukrainskaya elita [The modern Ukrainian elite]. Retrieved from: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Politologia/76999.doc.htm [in Russian].

Рагімова Анастасія Борисівна

Кандидат політичних наук, доцент, кафедра соціології та політології
Національний авіаційний університет
02000, Київ, пр. Космонавта Комарова, 1

Ragimova Anastasiia

PhD in political sciences, Associate Professor, department of of Sociology and Political Science
National Aviation University
1, Kosmonavta Komarova Ave., Kyiv, 02000, Ukraine

Email: anastasiya.ragimova@gmail.com

Цитування: Рагімова А. Б. Український імморалізм в етиці і політиці. Проблеми формування професійної етики політолога / А. Б. Рагімова // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2018. – Т. 21. – № 1. – С. 86-92.

Citation: Ragimova, A.B. (2018). Ukrainskyi immoralizm v etytsi i politytsi. Problemy formuvannia profesiinoi etyky politoloha [Ukrainian immorality in ethics and politics. Problems of formation of professional ethics of a political scientist]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 21(1), 86-92.

Стаття надійшла / Article arrived: 9.01.2018

Схвалено до друку / Accepted: 16.01.2018